ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ СКАСУВАЛИ ПОПЕРЕДНЮ СУДОВУ ПРАКТИКУ

(на 21.07.2026)

- ✓ **Щодо тлумачення положення п. 5 Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті»**

- ✓ **Щодо порядку розгляду скарги в межах судового контролю за виконанням судових рішень боржником, щодо якої відкрито провадження у справі про банкрутство**

Скасована правова позиція	Актуальна правова позиція
Щодо тлумачення положення п. 5 Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті»	
Правова позиція КЦС ВС згідно з Постановою від 09.01.2025 у справі № 522/18134/21	**Правова позиція КЦС ВС згідно з Постановою від 22.06.2026 року у справі № 755/21823/21**
Скасовуючи рішення суду першої інстанції в частині вирішення позовних вимог про визнання недійсними, укладених 20 вересня 2018 року між АТ «Райффайзен Банк Аваль» та ПАТ «Оксі банк», договорів про відступлення права вимоги за договором про іпотечний кредит від 01 грудня 2005 року і за договором іпотеки від 05 грудня 2005 року та ухвалюючи в цій частині нове судове рішення про відмову у задоволенні цих позовних вимог, апеляційний суд, дослідивши наявні у справі докази та надавши їх належну оцінку, дійшов правильного висновку про те, що на кредитні зобов'язання позивачки не розповсюджується дія Закону України № 1304-VII, оскільки у її власності, крім іпотечного майна є інше нерухоме майно у м. Ясинувата Донецької області і оскільки позивачка з 17 жовтня 2002 року працює у Головному управлінні Державної податкової служби в Одеській області та є суб`єктом Закону України «Про запобігання корупції», тому вказаний закон не може бути підставою для визнання недійсними оспорюваних правочинів. Водночас апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку про те, що відсутність згоди позивачки на заміну кредитора у зобов'язанні не є підставою для визнання оспорюваних	Пунктом 5 Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» передбачено, що цей Закон не поширюється на територію України, визнану тимчасово окупованою відповідно до Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України". У зв`язку з цим, при вирішенні питання щодо поширення на спірні правовідносини положень Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті», колегія суддів Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду враховує, що дія пункту 5 Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» не поширюється на територію України, визнану тимчасово окупованою відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Відповідно до статті 3 вказаного Закону (в тому числі в редакції станом на час прийняття оспорюваного рішення про державну реєстрацію прав від 31 серпня 2020 року) тимчасово

правочинів про відступлення права вимоги недійсними.

Крім того, апеляційний суд дійшов правильного висновку про те, що оспорюваними договорами про відступлення права вимоги не порушено прав та інтересів позивачки, як особи яка не була їх стороною.

Доводи касаційної скарги про те, що відступлення прав вимоги здійснене за вимогою, яка не може вважатися наявною та дійсною, свідчить про порушення прав позивача за договором іпотечний кредит від 01 грудня 2005 року, Верховний Суд відхиляє, оскільки у цій справі Приморський районний суд м. Одеси у рішенні від 18 квітня 2023 року встановив, що відсутні передбачені законом підстави вважати зобов'язання позивачки, які виникли з договору про іпотечний кредит від 01 грудня 2005 року, припиненими та відмовив у задоволенні позовних вимог позивачки про визнання такого договору недійсним. Натомість позивачка вказане рішення суду першої інстанції в цій частині не оскаржувала.

Посилання у касаційній скарзі на те, що відповідно до підпункту 3 пункту 1 Закону України № 1304-VII, який діяв на момент укладення спірних договорів відступлення права вимоги від 20 вересня 2018 року відповідачі АТ «Райффайзен Банк Аваль» та ПАТ «Оксі банк» не мали права відступити (продати, передати) заборгованість або борг на користь (у власність) іншої особи, є безпідставними, оскільки у цій справі апеляційний суд дійшов правильного висновку про те, що на кредитні зобов'язання позивачки дія Закону України № 1304-

окупованою територією визначалася лише сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій, внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України, повітряний простір над цими територіями. Тобто, станом на час прийняття оспорюваного рішення вказаним Законом м. Горлівка Донецької області не визначалося тимчасово окупованою територією.

Разом із тим, необхідно зважати на те, що положення пункту 5 Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» були незмінними з 07 червня 2014 року, дати набрання ним чинності, на момент прийняття якого статус тимчасово окупованих територій України визначався лише Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».

Відповідні зміни до вказаного Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» внесені парламентом лише Законом № 2217-IX від 21 квітня 2022 року, згідно з яким його пункт 1 частини першої статті 3 викладений в такій редакції: «1) сухопутна територія тимчасово окупованих російською федерацією територій України, водні об`єкти або їх частини, що знаходяться на цих територіях». У статті 1 вказаного Закону в

VII не розповсюджується. Доводи касаційної скарги про те, що у ТОВ «ФК «Алькор Інвест» відсутній спеціальний дозвіл (ліцензія) на право здійснення фінансової діяльності щодо валютних операцій, тобто набуття цим відповідачем статусу сторони у кредитних правовідносинах - валютного кредитодавця, суперечить нормам права, а укладені ним оскаржувані договори відступлення прав не відповідають статті 1 Закону України «Про банки і банківську діяльність», статті 1054 ЦК України, Верховний Суд відхиляє, оскільки вони не спростовують правильність висновків оскаржуваного рішення апеляційного суду. Крім того, рішення Приморського районного суду м. Одеси від 18 квітня 2023 року у цій справі в частині задоволення позовних вимог ОСОБА_1 до ТОВ «ФК «Алькор інвест» про визнання недійсними, укладених 20 вересня 2018 року між ПАТ «Оксі банк» та ТОВ «ФК «Алькор інвест», договорів про відступлення права вимоги за договором про іпотечний кредит від 01 грудня 2005 року і за договором іпотеки від 05 грудня 2005 року апеляційним судом не переглядалося та є чинним. Посилання у касаційній скарзі на те, що територія м. Ясинувата Донецької області є територією проведення антитерористичної операції, були предметом розгляду апеляційного суду та їм надана належна правова оцінка. Зокрема відхиляючи вказані доводи заявниці, апеляційний правильно виходив з наступного.	чинній редакції відповідно до Закону № 2217-IX від 21 квітня 2022 року встановлено, що окремі території України, що входять до складу Донецької та Луганської областей, є окупованими російською федерацією (у тому числі окупаційною адміністрацією російської федерації) починаючи з 07 квітня 2014 року. Межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях з цієї дати, визначено Президентом України за поданням Міністерства оборони України, підготовленим на основі пропозицій Генерального штабу Збройних Сил України. Проте, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2014 року № 1085-р затверджений перелік населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, до якого внесено - м. Горлівка. Постановою Верховної Ради України від 17 березня 2015 року № 254-VIII вказано тимчасово окупованими територіями окремі райони, міста, селища і села Донецької та Луганської областей, в яких відповідно до Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування, до моменту виведення усіх незаконних збройних формувань, російських окупаційних військ, їх військової техніки, а також бойовиків та найманців з території України та відновлення повного контролю України за державним кордоном України. 18 січня 2018 року прийнятий Закон України № 2268-VIII «Про особливості державної

Згідно з пунктом 5 Закону України № 1304-VII (в редакції Закону станом на час укладення оспорюваних договорів) цей Закон не поширюється на територію України, визнану тимчасово окупованою відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Відповідно до статті 3 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (в редакції, чинній станом на час укладення оспорюваних правочинів) тимчасово окупованою територією визначається: - сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій; - внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України; - повітряний простір над територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 цієї частини Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». **Житло позивачки, що розташоване у м. Ясинувата Донецької області, зокрема квартира, не було законодавчо**	політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», згідно зі статтею 1 якого тимчасово окупованими територіями у Донецькій та Луганській областях на день ухвалення цього Закону визначаються частини територій України, в межах яких збройні формування російської федерації та окупаційна адміністрація російської федерації встановили та здійснюють загальний контроль, зокрема, сухопутна територія та її внутрішні води у межах окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей. Указом Президента України від 07 лютого 2019 року № 32/2019 затверджено Перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях, зокрема і м. Горлівка. Отже, станом на час прийняття оспорюваного рішення м. Горлівка Донецької області визначалося законодавством України тимчасово окупованою територією. Тому несвоєчасне приведення парламентом у відповідність до законодавства положення пункту 5 Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті», як і Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території», з урахуванням принципу розумності, не є підставою для висновку, що вказане положення Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті»

визначено як тимчасово окупована територія станом на час укладення оспорюваних ОСОБА_1 правочинів, з урахуванням чинної на той час редакції закону, тому таке виключає можливість застосування до виниклих спірних правовідносин вказаних вимог закону як підстави недійсності правочинів. **Водночас віднесення території м. Ясинувата Донецької області до території проведення антитерористичної операції, не впливає на перелік тимчасово окупованої території, визначеної статтею 3 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».** **https://reyestr.court.gov.ua/Review/124303118**	стосувалося лише житлової нерухомості, розташованої на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, та не поширюється на таке ж майно, розташоване на інших тимчасово окупованих територіях України. Статтею 24 Конституції України передбачено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. За таких умов, саме по собі нормативне визначення у первісній редакції Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» лише окремих територій як тимчасово окупованих, не повинно призводити до різного правового становища осіб, які перебували у фактично однакових умовах втрати контролю над належним їм майном. Тому колегія суддів Верховного Суду у складі Об`єднаної палати Касаційного цивільного суду вважає, що суди попередніх інстанцій зробили правильний висновок, що наявність у позивача на праві власності іншого житлового нерухомого майна на тимчасово окупованій території України, в якій позивач не має фактичної можливості проживати, як і вчиняти будь-які інші правомочності власника щодо свого нерухомого майна, свідчить про відсутність у позивача іншого житла. У зв'язку із цим оспорюване рішення державного реєстратора

	прийняте з порушенням Закону, який станом на час здійснення реєстрації права власності на предмет іпотеки за банком був чинним, що є самостійною і достатньою підставою для його скасуванн **Положення пункту 5 Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» мають тлумачитися як такі, що поширювалися на всі території України, щодо яких законодавством України був установлений правовий режим тимчасової окупації, а тому правила, встановлені цією нормою, однаковою мірою стосувалися і майна, розташованого на інших тимчасово окупованих територіях.** **Інше тлумачення не відповідало б меті Закону, принципу верховенства права та призводило б до необґрунтованого різного правового становища осіб, які перебували у фактично однакових умовах втрати контролю над належним їм нерухомим майном.** **https://reyestr.court.gov.ua/Review/137850493**

Скасована правова позиція	Актуальна правова позиція
Щодо порядку розгляду скарги в межах судового контролю за виконанням судових рішень боржником, щодо якої відкрито провадження у справі про банкрутство	
Правова позиція КЦС ВС згідно з Ухвалою від 04.11.2025 у справі № 604/773/24	**Правова позиція КЦС ВС згідно з Постановою від 22.06.2026 у справі № 604/774/24**
Згідно з пунктом 4 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження» за загальним правилом виконавець зобов`язаний зупинити вчинення виконавчих дій у разі відкриття господарським судом провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) боржника, якщо відповідно до закону на вимогу стягувача поширюється дія мораторію, запровадженого господарським судом. За змістом частин першої, другої статті 41 КУзПБ мораторій на задоволення вимог кредиторів - це зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов`язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), строк виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до дня введення мораторію. Мораторій на задоволення вимог кредиторів вводиться одночасно з відкриттям провадження у справі про банкрутство, про що зазначається в ухвалі господарського суду. Ухвала є підставою для зупинення вчинення виконавчих дій.	За загальним правилом судовий контроль за виконанням судових рішень у цивільних справах здійснює суд, який розглянув справу як суд першої інстанції. Процесуальний закон встановив імперативне правило виключної юрисдикційності справ про банкрутство та справ у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство. Розгляд усіх майнових спорів, стороною в яких є боржник, із дня введення в дію КУзПБ, тобто з 21 жовтня 2019 року, має відбуватися господарським судом у межах справи про банкрутство, яку такий суд розглядає. Оскільки наслідком задоволення вимог скарги в межах судового контроль за виконанням судових рішень боржником, щодо якої відкрито провадження у справі про банкрутство, може бути зміна розміру або складу ліквідаційної маси боржника, то така скарга в межах судового контролю за виконанням судових рішень підглядає розгляду господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство боржника. **https://reyestr.court.gov.ua/Review/137649353**

Приписами частини третьої цієї статті передбачено, що протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів забороняється, зокрема, стягнення на підставі виконавчих та інших документів, що містять майнові вимоги, у тому числі на предмет застави, за якими стягнення здійснюється в судовому або в позасудовому порядку відповідно до законодавства, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від продажу майна боржника), перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж, а також у разі виконання рішень у немайнових спорах. Дія мораторію на задоволення вимог кредиторів не поширюється на вимоги поточних кредиторів, виплату заробітної плати та нарахованих на ці суми страхових внесків на загальнообов`язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування, відшкодування шкоди, заподіяної здоров`ю та життю громадян, виплату авторської винагороди, аліментів, а також на вимоги за виконавчими документами немайнового характеру, що зобов`язують боржника вчинити певні дії чи утриматися від їх вчинення (абзац перший частини п`ятої статті 41 КУзПБ). За визначенням статті 1 КУзПБ: - конкурсні кредитори - кредитори за вимогами до боржника, що виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника;	

- поточні кредитори - кредитори за вимогами до боржника, що виникли після відкриття провадження у справі про банкрутство. Таким чином, за змістом відповідних положень статей 1, 41 КУзПБ мораторій на задоволення вимог кредиторів поширюється на вимоги кредиторів, строк виконання яких настав до дня введення мораторію, тобто на вимоги конкурсних кредиторів, та не розповсюджується на вимоги, що виникли після відкриття провадження у справі про банкрутство, тобто на вимоги поточних кредиторів. **Відмовляючи у задоволенні скарги, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, дійшов правильного висновку, що вимоги з примусового виконання виконавчого листа з ФГ на користь ОСОБА_3 витрат по сплаті судового збору за подання апеляційної скарги в є поточними кредиторськими вимогами, оскільки виникли після відкриття провадження у справі про банкрутство ФГ, тому виконавчі дії у виконавчому провадженні не підлягали зупиненню, оскільки на вимоги стягувача ОСОБА_3 не поширювалась дія мораторію, запровадженого господарським судом про банкрутство ФГ.** **За таких обставин, суди дійшли правильного висновку про те, що дії державного виконавця відділу ДВС міжрегіонального управління Міністерства юстиції були вчинені нею в рамках відкритого виконавчого провадження, у відповідності до вимог Закону України**	

«Про виконавче провадження». **https://reyestr.court.gov.ua/Review/131495273**	

Аналітичний відділ